

(digitale bewerkte heruitgave ter gelegenheid van het 50 jarig bestaan van Hermes, Tijdschrift van de Postzegelvereniging Griekenland)
Augustus 2019

Wijlen dr. H.J. van Wiechen schreef in 1967/68 twee artikelen in *Philatelie*.² Daarin verwerkte hij alles wat toen over de opdrukserie van Kavalla bekend was en formuleerde hij vele resterende vragen. In *Syllektikos Kosmos* van augustus 1987³ werd een artikel overgenomen van George Bartoli met de onjuist vertaalde titel “De zegels van Bulgarije met de opdruk “Kavalla”. Dit artikel bevat de afbeelding van een document dat een onthullend licht werpt op de filatelistische praktijken van toen en vragen van Van Wiechen beantwoordt.

Eerst een samenvatting van de situatie: in de eerste Balkanoorlog hadden de Grieken, Serven en Bulgaren als bondgenoten de Turken onder andere uit Macedonië en Thracië verdreven en werd Kavalla als zeehaven aan Bulgarije toegewezen. De Bulgaren keerden zich echter eind juni 1913 tegen hun bondgenoten (Tweede Balkanoorlog), waarop op 26 juni/9 juli 1913 de Grieken vanuit zee zonder tegenstand Kavalla bezetten.

Een burgercomité moest met de door de vlootcommandant aangestelde secretaris (de lokale koopman George Asteriadis) de burgerpost organiseren.⁴ De diverse buitenlandse kantoren werkten niet of nauwelijks meer, de Bulgaren hadden al hun postzegels meegenomen. Het comité zamelde daarom bij handelaren en banken op 28 juni 1913 987 zegels in, daarna op 30 juni nogmaals 1794. Deze werden op last van het comité paarsgewijs overdrukt in de plaatselijke drukkerij Hermes, waarvan een zekere Michael Toccos de eigenaar was. Hier begint de eerste moeilijkheid: Toccos zegt alle ingeleverde 2781 zegels overdrukt en geleverd te hebben,⁵ Vlastos gaat ook hiervan uit. Kohl stelt echter dat de postmeester (Ioannis Proestakis) maar 1555 zegels afnam. Kohl verwijst daarbij waarschijnlijk naar een “verklaring” van George Asteriadis, gedateerd 2 juli 1913, waarin hij zei dat hij 1515 zegels had overgedragen aan de postmeester.⁶ Van Wiechen neemt aan dat het verschil van 1226/1266 zegels de zogenaamde Toccos-nadrukken waren, gedrukt met dezelfde plaat, wat geen wezenlijke afwijking oplevert.⁷ Het ligt meer voor de hand dat Toccos simpelweg een aantal zegels achterhield “voor gebruik naar eigen goeddunken”.⁸ Er is dus in die zin geen sprake van herdrukken, maar van een “niet gedistribueerde” extra voorraad zegels bij de drukker. Hetgeen overigens niet helemaal uitsluit dat Toccos later toch ook nog herdrukken heeft gemaakt.

Er werd een koperen stempel gemaakt, met rondom in losse letters: ΕΛΛΗΝΕ. ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ (De E achter ΕΛΛΗΝ van zeer klein model) en een horizontale datumbalk, waarin de maand

¹ Dit artikel verscheen eerder in *Hermes*, Tijdschrift van de postzegelvereniging Griekenland, nr.68 (1990) pag.22-24, en is aangevuld en voorzien van enkele illustraties door J. Meyer;

² H.J. van Wiechen, “Thracië” in: *Philatelie*, november 1967 pag. 623-626, december 1967 pag. 695-696, januari 1968 pag. 14-15, overgenomen in *Hermes*, nrs.33-37 en “De postale geschiedenis van Kavalla” in: *Philatelie*, november 1968 pag. 636-638 en december 1968 pag. 710-712, overgenomen in *Hermes* nr.7;

³ George Bartoli, “De zegels van Bulgarije met de opdruk “Kavalla” in. *Syllektikos Kosmos* nr.81 van augustus 1987, pag.548-50, overgenomen uit “*Timbrescopie*” (feb 1985, nr.11, pag.72-73);

⁴ Al dan niet op suggestie van een Atheense postzegelhandelaar, aangeduid met de letter “G”; zie W. Liberman, “The 1911 Bulgarian stamps overprinted and surcharged in Cavalla in 1913: Fact or fancy?” *HPSA News Bulletin* (1969, nrs.5-6), pag.10-11;

⁵ Toccos heeft over de uitgifte van de zegels uitgebreid gepubliceerd (c.q. reclame gemaakt voor de zegels), zie de 3 artikelen in de literatuurlijst;

⁶ Joseph Kroger in *Illustriertes Briefmarken-Journal* (1913) pag.567-568; De vermelding van 1555 stuks berust waarschijnlijk op het verkeerd overnemen van enkele cijfers;

⁷ Ook Feenstra doet dat, zij het wederom met een klein verschil in de aantallen (zie: R.M. Feenstra, “Greece – A collection of forgeries” *PvG Publikatie* nr.4 (Amsterdam 1997 (2)), pag.92;

⁸ In die zin ook A. Cronin, “The riddle of the Cavalla surcharge of 1913” in *Fakes, Forgeries, Experts*, (2002, nr.5), pag.124;

met Romeinse cijfers aangegeven was in beide jaartellingen, dus 1/14 VII 13 (eerste dag van uitgifte). Basiskenmerk van dit echte stempel is de licht verzakte letter “T”.

Door het losse zetsel onderging dit stempel voortdurend gedaanteverwisselingen, zodat Van Wiechen zelfs aannam dat er twee stempels waren, mede omdat hij dacht dat bij het eerste stempel de onderste datumbalk gebroken was.

Specifieke kenmerken van de eerste vorm van het stempel zijn een hoekige vlek achter de 13, een door het losse verband in sterke mate verzakt MEION en een gedecentreerde K. Ik noem dit stempel variant I, stadium I.

Bovengenoemde kleine E zakte via een vlekje al gauw helemaal weg, bij het opnieuw inzetten van een volgende datum verdween de vlek achter 13 en men zette de K rechtop. Dit is variant I, stadium II. Op 7/20 VII 1913 werd deze variant voor het laatst op het postkantoor gebruikt.

Variant I, Stadium III verschijnt nog sporadisch als welwillendheidsstempel (met datum 11/24 VII en 14/27 VII), herkenbaar aan een “spijkerkop”-vlek achter KΑΒΑΛΛΑΣ, die ook steeds meer wegzakt.

Een aparte variant die ook veel voorkomt heeft een maandaanduiding nu in letters: 1/14 IOYAI OY 13, waarbij de eerste O rechts slecht is afgedrukt, maar onder andere de / tussen 1 en 14 op de juiste hoogte staat. De “spijkerkop”-vlek achter KΑΒΑΛΛΑΣ, is nog slechts een punt. Deze versie treft men in het volgende document aan. Ik noem dit variant II, stadium I.

Verder bestaat er de veel voorkomende variant II, stadium II, waarbij de / tussen 1 en 14 opvallend verzakt is, de punt achter KΑΒΑΛΛΑΣ verdwenen, maar hoog boven 13 een nieuwe, ronde punt verschijnt.

Tot slot is er variant II, stadium III, gedateerd 16 IOYAI OY 13 (de Gregoriaanse kalender-aanduiding is verdwenen).

Al deze variaties zijn van een essentieel belang om de “echtheid” van een zegel te beoordelen.

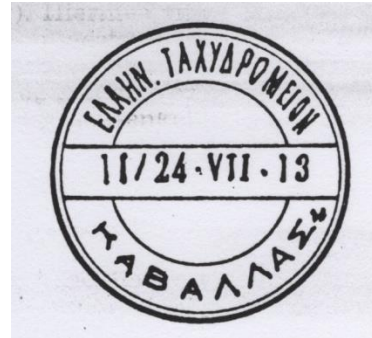
Opmerkelijk daarbij is dat Tocco in zijn artikel in Philotelia opmerkt dat variant II (met de maandaanduiding voluit in Griekse letters) op 15/28 juli in gebruik werd genomen.⁹ Dat zou betekenen dat zegels met het stempel 1/14 IOYAI OY 13 per definitie achteraf zijn gestempeld.

Variant I, Stadium I

Variant I, Stadium II

Variant I, Stadium III

Variant II, Stadium I

Variant II, Stadium II

Variant II, Stadium III

⁹ M.D. Tocco, “Histoire et description des timbre-poste de Cavalla 1913 surchargés sur timbre Bulgares in Philotelia (jan/feb 1927) , pag.91;

Feenstra heeft een aangetekende commerciële brief (ook afgebeeld in zijn boek “Greece a Collection of Forgeries”),¹⁰ met een overdrukte zegel, afgestempeld 3/16 VII 13 (variant I, stadium I), waarop ook al een blauwe Griekse 25 lepta met opdruk ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ voorkomt. De officiële Griekse zegels waren toen dus al beschikbaar in Kavalla!

Met de eerste zending – pas op 6 juli, doorgang Thessaloniki 8 juli – werden onder meer een aantal aangetekende brieven verzonden aan “Monsieur Charles Sponty, Marienbad (Poste Restante)”.¹¹ Uiteraard werden ze in deze Boheemse badplaats niet afgehaald, maar met een desbetreffende plakker geretourneerd naar Kavalla. Deze Charles Sponty was honorair kanselier van het Oostenrijkse consulaat in Kavalla.¹²

Naast de hier genoemde filatelistische Sponty-brieven en de Feenstra-brief zijn er nog enkele andere echt gelopen brieven en een briefkaart bekend, gedateerd 3/16, 5/18 en 7/20 VII.¹³

Uit het in Syllektikos Kosmos gepubliceerde (gedeeltelijke) document blijkt dat de postdirecteur van Kavalla een half jaar later – op 9 februari 1914 – te Thessaloniki grote aantallen zegels aan een handelaar verkocht heeft. De zegels zijn geplakt op Bulgaarse formulieren van de “Telegraaf-Postdienst”, van – nu bruinachtig – vrij stevig papier, waarin textieldraden verwerkt zitten. Er lopen 4 horizontale stippellijnen overheen, 17,5 mm van elkaar, behalve de onderste voor datering en plaatsnaam, die 26 mm verwijderd is. Op het gepubliceerde formulier is linksboven een rode 50 l./10 st.-zegel geplakt (VI.nr.8) met stempel variant II, stadium I: 1/14 IOΥΑΙΟΥ 13. Rechts boven een gestempelde Franse tekst, waarin het volgende verklaard wordt: “Ik, ondergetekende Jean Proestakis, directeur van de Griekse posteries van Cavalla, verklaar te hebben verkocht aan Mr. A.S. Nahmias p/a de Bank van Thessaloniki, Bulgaarse zegels overdrukt te Kavalla door onze autoriteiten, hiernaast geplaatst en afgestempeld met het stempel dat de datum 1/14 IOΥΑΙΟΥΣ (Sic in plaats van IOΥΑΙΟΥ) 13 draagt, datum van ondertekening van het officiële Protocol met betrekking tot deze zegels, voor de som van frs. ... (niet ingevuld). Ik garandeer de ABSOLUTE ECHTHEID van deze zegels en neem het op me, bereidwillig alle inlichtingen te verschaffen samenhangend met dit onderwerp, aan iedere koper die er mij om vraagt. Salanique ... 9 fevrier (dat geschreven) ... 1914.”

Deze tekst is pompeus ondertekend en wordt gevolgd door een verklaring van de Franse vice-consul dat de handtekening van J.P. echt is en een stempel van het consulaat.

Er bestaan minstens nog twee complete documenten en een fragment van een document, voorzien van dezelfde verfraaiing.¹⁴ Zie voor een voorbeeld de illustratie op de volgende pagina.

De redactie van Syllektikos Kosmos zegt in het onderschrift, dat we nu niet alleen een authentieke 50 l./10 st.-zegel hebben, maar ook een authentieke afdruk van het stempel van 1/14 juli 1913, en loopt daarmee in dezelfde val als de toenmalige keurmeesters.

De postmeester verklaart immers alleen maar, dat de zegels echt zijn en het stempel de datum van het protocol draagt, wat voor ieder willekeurig stempel kan gelden.

Uit het feit dat de verklaring is gestempeld en er minimaal nog drie van dergelijke documenten bestaan, valt af te leiden dat er een behoorlijk aantal zegels overgedragen is en dan denk ik allereerst aan de bovengenoemde restvoorraad van 1226/1266 zegels, die inderdaad echt zijn. Hoewel we niet weten wanneer J.P. zijn functie begon, is het waarschijnlijk dat zegels en stempel niet zomaar uit handen gegeven zijn, zoals Van Wiechen nog moest veronderstellen.

Deze garantieverklaring was natuurlijk voor de volgende kopers van grote waarde en had als resultaat, dat op de uit het formulier geknipte briefstukjes vrij algemeen de stempels staan van gerenommeerde keurmeesters. Ik begon het verdacht te vinden, dat op 10 van mijn 15 gekeurde zegels ook de S.F. staat van de beruchte Spetsiotis Freres. Precies als in het document heb ik de 50 l./10 st. variant II, stadium I op een formulier-stukje, gekeurd door S.F., Thier en nog een onleesbare derde. Het blijkt dat de zeldzame 1 dr./50 st. (VI.nr. 11, 60 exemplaren) naast de 50 l./10 st. op hetzelfde formulier opgeplakt is geweest, controleerbaar door de schaarsnede en de doorlopende stippellijnen, maar vooral door de doorgeknipte textielvezels, die precies “passen”. En nu de truc: op deze zeldzame zegel staat niet stempel variant II, stadium I, maar variant II, stadium II. Met andere woorden: op een open plek van het formulier werd een goed uitgevoerde, valse zegel geplakt, stempel van variant II, stadium II met 1/14 juli er overheen en daarmee was hij gegarandeerd echt, het stempel inbegrepen. Genoemde 1 dr./50 st. draagt dan ook dezelfde drie keurstempels als de echte 50 l./10 st. Op samenhangende briefstukjes van

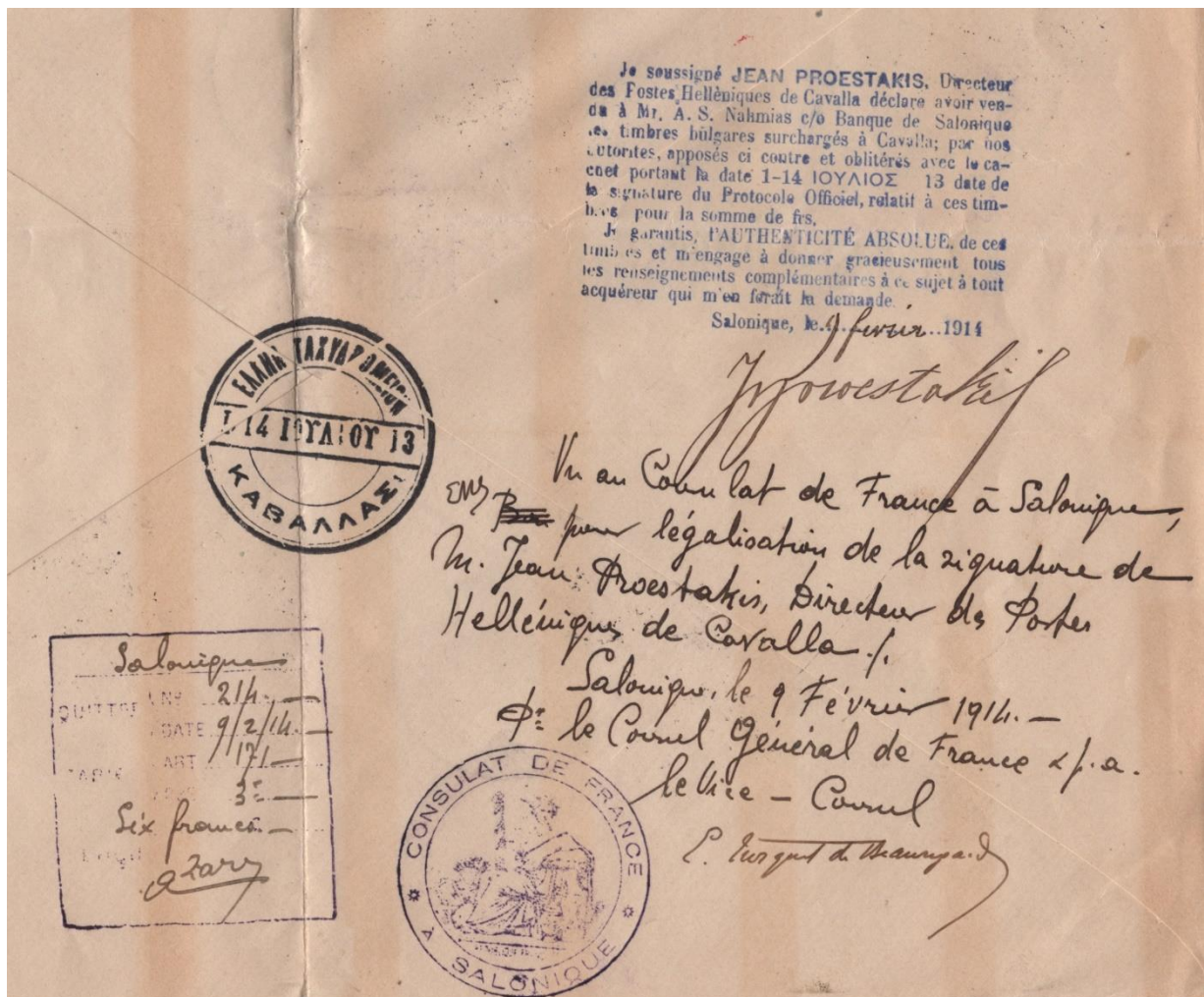
¹⁰ Zie Feenstra, pag.92;

¹¹ Liberman noemt er in zijn studie 5, zie pag.9;

¹² Zie Liberman, pag.17-18;

¹³ Zie voor een overzicht Liberman, pag.9 en enkele afbeeldingen Cronin, pag.127-129;

¹⁴ Zie Cronin, pag.125-127;

enveloppen met Bulgaarse tekst en stempel variant II, stadium II verklaren S.F. en Thier bij mij ook 1 dr./15 st. en 1 dr./30 st. voor echt, S.F. alleen 25 l./25 st. en Krüger alleen 20 l./3 st. Verder zijn in mijn verzameling alleen VI.nr. 1 t/m 8 ongestempeld; deze hebben – geen wonder – alle S.F. en bovendien nr.1 Thier, de zeldzame nr.2 (12 ex.) A. Diena, die op een papier erbij schrijft “surcharge originale”, nr.3 Keiser, nr. 4 twee onleesbare anderen, nr.6 Keiser. Nr.5 heeft alleen S.F. en nr.8a alleen Thier. Omdat bij deze zegels valsheidskenmerken niet door een stempel verdoezeld kunnen worden, heb ik hierin iets meer vertrouwen.

Maar goed, bij de bovenstaande zegels gaat het grosso modo waarschijnlijk nog om “echte” zegels, alleen waren ze nooit aan het loket van het postkantoor verkrijgbare maar kwamen ze uit de rest-voorraden van de drukker, Toccas en werden ze (achteraf) met het gelegenhedenstempel afgestempeld.

Daarnaast werd er ook een vals stempel gebruikt. Dit stempel is het gemakkelijkst te herkennen aan het feit dat de “T” van TAXYΔPOMEION die bij het originele stempel licht “verzakt” is, in lijn staat met de rest van het woord. Bovendien zijn de beide “O”'s relatief groot.

Dit valse stempel komt voor met de data 3/16 VII, 7/20 VII en 1/14 IOYAIOTY. Bij dat laatste stempel is de “3” van de jaaraanduiding “13” vaak ook opvallend groter dan het origineel. Zie de illustraties op de volgende pagina.

Het valse stempel wordt veelal gebruikt om ook zegels met een valse opdruk af te stempelen.

Bij een echte linker zegel van de overgedrukte paren moet de I van NIKH links van boven een soort verzakking van de linkerbovenhoek vertonen, waardoor hij op het cijfer “1” gaat lijken. Bij de rechter zegel moet de K aldaar van onderen een enigszins naar rechts gebogen, verticale poot hebben, waardoor de Y-vormige uitsparing de neiging heeft dicht te slibben. De I is normaal.

Valse opdrukken kunnen een andere breedte hebben dan 14 mm. (eerste regel) en 15 mm (tweede regel) en kunnen een donkerder kleur rood hebben dan het vereiste oranjeachtige rood. Andere kenmerken: nr.1 de bovenkant van de ronding van de 5 moet bijna de (even brede) horizontale vlag raken; nr.2: de 0 van 10 is soms 3 mm. In plaats van 3,5 mm. Breed; ook bij nr.3 en 4 is de 0 hoger dan breed, dus te smal; nr.5 de vlag van de 1

van 15 is gebogen, te dun en wijst te veel naar beneden; nr.7: de waardebalk is ruim 16,5 mm. in plaats van hoogstens 16,25 mm.

Vervalsing 3/16

Vervalsing 7/20

Vervalsing 1/14

Bartoli kwalificeert de serie als herdenkingszegels, zoals we het vandaag niet veel beter doen met de datering van eerste-dag-enveloppen, aan het loket gekochte gestempelde series en vele oplagen, waarvan vrijwel alles naar verzamelaars gaat. Alleen gaat de opbrengst dan niet in buitenlandse valuta naar de postdirecteur of drukkerij, maar naar de aandeelhouders.

Mijn conclusie: alleen zegels met een echt stempel van variant I, stadium I en II, gedateerd van 1 t/m 7 juli 1913 kunnen “echt gelopen” hebben, de rest is voor de gelegenheid afgestempeld. Het postale karakter van de zegels blijft, gelet op het feit dat al op 3 juli reguliere Griekse zegels beschikbaar waren en de rol van de drukker met betrekking tot de restvoorraden, overigens zeer dubieus. Naast de originele zegels komen er verder relatief veel afstempelingen voor met een vals stempel en zegels met een valse opdruk.

Literatuur:

Dr. J.H. Koopmans gebruikte voor zijn artikel:

1. Bartoli, G., "Les timbres de Bulgarie surchargés Cavalle" in: "Timbrescopie" (feb 1985, nr.11, pag.72-73), ook opgenomen in: Syllektikos Kosmos nr.81 (augustus 1987), pag.548-50;
2. Munk, H., "Kohl-Briefmarken Handbuch" (11e dr (1931), dl.III, pag.368-370 en 1016-17);
3. Vlastos catalogus;
4. Wiechen, H.J. van, "Thracië" (november 1967 pagina 623 t/m 626, december 1967 pagina 695 en 696, januari 1968 pagina 14 en 15, overgenomen in Hermes, Tijdschrift van de postzegelvereniging Griekenland, nrs.33 t/m 37);
5. idem, "Postale geschiedenis van Kavalla" (november 1968 pagina 636 t/m 638 en december 1968 pagina 710 t/m 712, overgenomen in Hermes, Tijdschrift van de postzegelvereniging Griekenland, nr.7).

Aanvullende geraadpleegde literatuur:

- Hellas catalogus 2018, Deel III;
- Cronin, A., "The riddle of the Cavalla surcharge of 1913" in Fakes, Forgeries, Experts, (2002, nr.5) pag.123-132;
- Feenstra, R.M., "Greece – A collection of forgeries" PvG Publikatie nr.4 (Amsterdam 1997 (2)), pag.92-93;
- Liberman, W.: "The 1911 Bulgarian stamps overprinted and surcharged in Cavalla in 1913: Fact or fancy?" HPSA News Bulletin (1969, nrs.5-6) pag.1-18;
- M.D. Tocco, "Les timbres Provisoires de la Guerre ; Les Timbre-Poste de Cavalla 1913 (surcharges sur Timbres bulgares » in Le Timbre-Poste (apr 1919), pag.117-120;
- idem, The stamps of Cavalla – a Historical Study written by Michael D. Tocco and approved by G.D. Asteriades, Secretary to the Military Governor, Who ordered the Surcharges printed" in: The American Philatelist (okt 1920), pag.3-5;
- idem "Histoire et description des timbre-poste de Cavalla 1913 surchargés sur timbre Bulgares" in Philotelia (sept/okt 1926), pag.50, (nov/dec 1926), pag.67, (jan/feb 1927), pag.90-92, (mrt/apr 1927), pag.119, (mei/jun 1927), pag.15-16.